

"Kabz-bast hâletleri celâl ve cemal tecellîsinden intibah ehline gelmesi, ehl-i hakikatçe medâr-ı terakki bir düstur-u meşhurdur." Bast ve inkıbaz halleri insanda neden hükmediyor, hikmeti nedir?

Kabz, el ile tutma, **bast** ise açma ve yayma anlamına gelir. Kavram olarak **kabz**, ruhen tutukluluk, içine kapanma, bir şey düşünmeye ve söylemeye isteksizlik demektir. Bast ise ümitle dolma, ruhen genişlik ve coşkunluk, anlama ve kavramada açılma halidir.

İnsan zaman zaman ruhen daralır veya ferahlık duyar. Kabz hali celâlî, bast hali ise cemalî bir tecellidir. Bunlar gece ve gündüz gibi birbirini takip eder durur. Bu iki hal insanın manevi yükselişinde iki kanat gibidir.

Kabz ve bast halleri insanı korku ve ümit arasında dengede tutan bir durumdur. Kişi kabz halinde tövbe ve istiğfar ile Allah'a yönelir, manen terakki eder. Bast halinde ise şükrederek derecesini artırır. İnsan, devamlı kabz halinde yaşasa bütün bütün ümidini kaybedebilir. Sürekli bast hali yaşayan kimsede ise akibetini garanti görme hastalığı ortaya çıkabilir.

Üstad, Kastamonu Lahikası'nın başında şöyle der:

"Çünkü emn ü ye'sin vartasına düşmemek hikmetiyle havf u reca müvazenesinde, sabır ve şükürde bulunmak için kabz-bast haletleri, celal ve cemal tecellisinden intibah ehline gelmesi; ehl-i hakikatça medar-ı terakki bir düstur-u meşhurdur."(1)

Cenab-ı Hakk'ın külli manada iki çeşit tecelliyatı ve tezahüratı vardır. Ve iki tarzda; isimlerinin, sıfatlarının ve şuanatının tesiratı söz konusudur.

1. Celali manada tecelliyat, tezahürat ve tesirat

2. Cemali anlamda tecelliyat, tezahürat ve tesirattır.

Bu iki tarzdaki tezahürat ile bütün mahlukat yaratılır, sevk ve idare edilir, geliştirilir ve kemale erdirilir. Ayrıca; bu iki tezahüratın olmadığı yer, zaman, mekan, eşya ve şahıs yoktur. **Mesela:**

Kesret celalin, efrat cemalin tecelliyatıdır.

Kainat celalin, insan ise fert olarak cemalin tecelliyatındandır.

Gece celalidir, gündüz cemalidir.

Kış mevsimi celale bakar, yaz mevsimi ise cema ile ilgilidir.

Hastalıklar celaldendir, sağlık ve sıhhatler cemaldendir.

Hayat cemalindir, memmat celalindir.

Kazanç cemalin ilcaatıdır, kesat celalin ilcaatıdır.

Cennet cemalin tecelligahıdır, cehennem ise celalin.

Melekler cemale bakarlar, şeytanlar ise celal ile ilgilidir.

Atomlarda ve sistemlerde cazibe cemalidir, dafia celalidir.

İnsanın kalbinde kabz celalidir, bast ise cemalidir.

Demek ki; alemin her yerinde bu iki çeşit tecelliyat ve tasarrufat mevcuttur. Fakat tezahür ettikleri yer ve eşyaya göre isimleri değişebilir. Mesela, iyi kötü, güzel çirkin, med cezir, kabz ve bast gibi.

Bu iki tasarrufat olmaz ise, mahlukat sevk ve idare edilmez, kemale eremezler. Alem bu şekilde muhafaza edilir ve dengede tutulur.

Medler ve cezirler, kalplerdeki sıkma ve gevşemeler, kabz ve bast halleri vb. bütün birbirine zıt sistemler ve tarzlar tamamen, cema ve celal dediğimiz iki çeşit tecelliyat ve tezahürün neticeleridir.

İnsan ise, kainatın özü ve özeti olduğundan aynı tezahürat bizlerde de cereyan edecektir. Ta ki; maddi ve manevi varlıklar ve hayatlar korunsun, dengeler sağlansın teali ve terakkiler olsun ve kemal noktalar yakalansın.

İşte bu hakikate binaen; Cenab-ı Hak insanı her cihetle, celali ve cemali tasarrufuna tabi tutuyor. İnsanın merkezi olan kalbini iki çeşit tecelliyatı icabı; maddeten sıkıp gevşeterek maddi hayatın temeli olan kanı tahrik ettiği gibi; kabz ve bast halleriyle de, manevi kalbi harekete geçirerek, ruhun maneviyat ve latifelerine medet veriyor. Ve bu şekilde insanı imtihana tabi tutup gelişme ve terakkisini temin ediyor.

Celalin tecelliyatı olan kabz haliyle imtihana tabi tutarak; sabrımızı, sebatımızı ve metanetimizi test ettiği gibi; cemalin tecelliyatı olarak da bast halini verip, hamdimizi, şükürümüzü, cehdimizi ve gayretimizi ölçer.

Bunlar biri birisiz olamaz. Her ikisi de mahlukatın faydası ve maslahatı içindir.

Bizlere düşen, ihlas ve samimiyetle bu iki tarz imtihandan muvaffakiyetle çıkmaktır.

(1) bk. [Kastamonu Lahikası, 3. Mektup.](#)